

svojbytnosť, samostatnosť) spojené so vznikom Československej republiky, zvlášť dvadsiate roky a Krčméryho názorové formovanie Slovenských pohľadov, jeho v danej situácii názorom a postojmi aktívna spoločenská publicistika. Druhá línia sa nasycuje Tatárovými významovými (romantické gesto) a poetologicky dopovedanými interpretáciami Krčméryho poézie (od realizmu po modernu), dôvodením jeho záujmu o minulosť tematizovanú v próze a šírkou prekladateľského záberu v časti K slovensko-slovansko-európskej dimenzii tvorby s pointou „[...] možno Š. Krčméryho vnímať ako harmonizátora idey slovanskosti, európskosti, ale aj česko-slovenských vzťahov v medzivojnovnej Československej republike“.⁶

Obidve literárnohistoricky a textovo vedené línie upäté na vývinové pohyby nebránili Jozefovi Tatárovi v poučenej kritickej reflexii, tak ju označil sám. Tá sa odvíjala od jeho profesijnej zorientovanosti v slovenskej medzivojnovnej literatúre a v dobovej literárnej vede, no ukazuje sa aj v osobnej zahľadenosti do poézie Štefana Krčméryho. *Umelecký profil Štefana Krčméryho* vstúpil do už jestvujúcej a dostupnej výskumnej zásobnice ako časť z celku s poslaním osloviť odbornú a kultúrnu verejnosť Tatárovým videním a vedením, poznaním a porozumením autentickému šperku z dejín modernej slovenskej literatúry v európskom kultúrnom prostredí.

Viera Žemberová

Literatúra:

TATÁR, J.: *Umelecký profil Štefana Krčméryho*. Banská Bystrica: Belianum, 2015. 105 s. ISBN 978-80-557-0949-9.

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-SA 4.0 International license terms and conditions (<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>>). This does not apply to works or elements (such as images or photographs) that are used in the work under a contractual license or exception or limitation to relevant rights.

<https://doi.org/10.5817/OS2020-3-12>

Podoby skazu

KOSÁKOVÁ, D.: *Podoby skazu. K jedné linii moderní prozaické tvorby*. Praha: Filozofická fakulta UK v Praze, 2019. 230 s. ISBN 978-80-7308938-2.

Publikácia Hany Kosákovéj s názvom *Podoby skazu. K jedné linii moderní prozaické tvorby* je venovaná naratívnej stratégii, navodzujúcej dojem spontánneho hovoreného rozprávania, ktorú pod názvom *skaz* vypracoval v druhom desaťročí 20. storočia

6 Tamže, s. 67.

ruský literárny vedec Boris Michajlovič Ejchenbaum. Ním predstavená koncepcia opúšťa hranice tradičného chápania žánrového vymedzenia skazu ako folklórneho či ľudového rozprávania počutých príbehov, prípadne zažitých udalostí. Skaz vymedzuje ako špecifickú naratívnu formu, ktorá navodzuje dojem spontánneho prehovoru, vytvára ilúziu rozprávania videných udalostí, či už z pozície postavy, alebo rozprávača. Autorka si v publikácii kladie za cieľ priblížiť definíciu *skazu* danú B. M. Ejchenbaumom a interpretuje nadväzujúce štúdie iných literárnych vedcov, ktorí sa danej problematike venovali po ňom. Kniha je rozdelená na teoretickú a interpretačnú časť, čím sa autorkine teoretické závery vhodne demonštrujú na konkrétnych literárnych dielach vybraných autorov.

V teoretickej časti knihy je úvodom predstavená koncepcia formalistickej školy v literatúre, z ktorej B. M. Ejchenbaum vychádzal pri vymedzovaní pojmu *skaz*. Vo svojej štúdii, ako upozorňuje autorka, definoval Ejchenbaum aj jednotlivé postupy a prostriedky, ktoré práve dojem skazovej výpovede vytvárajú. Tradične totiž chápeme literatúru v modalite písaného slova a zabúdame na skutočnosť, že práve písané slovo je zastupujúcim znakom živej reči, hoci niektoré jej prvky ako mimika, intonácia či gestikulácia sa do grafickej podoby, napriek rôznym pokusom, transformovať nedajú. Vo formalistických kruhoch (V. B. Šklovskij a iní) bola koncepcia skazu vypracovaná Ejchenbaumom vnímaná ako pokus o definovanie novej, nezaujatej naratívnej stratégie, a zároveň ako návrh objektívneho prístupu, ktorý by, ako uvádza autorka, zahŕňal „... všeobecne aplikovateľné nástroje v podobe terminologie, umožňujúci analýzu, popis a klasifikáciu umelckých faktů“.¹

Autorka pripomína v publikácii konštruktívnu kritiku Ejchenbaumových myšlienok v prácach V. V. Vinogradova či M. M. Bachtina v širšom analytickom kontexte. Prichádza k záveru, že uvedení autori v mnohých oblastiach priamo neodmietajú koncepciu Ejchenbauma (naopak, nachádza v ich prácach množstvo paralelných téz), no odhalili jej nedostatky, ktoré identifikovali a následne vypracovali vedecké hypotézy k ich odstráneniu. Pôvodná koncepcia Ejchenbauma tak bola z pohľadu autorky doplnená, získala prepracovanejšie i konkrétnejšie teoretické zázemie a zároveň odhalila početné skryté paralely s jeho myšlienkami.

V interpretačnej časti publikácie popisuje autorka viaceré prvky vplývajúce na štruktúru skazovej výpovede (napr. postupy, posuny, transformácie a pod.). Svoju pozornosť smeruje najmä na rozprávača a s ním spojené naratívne postupy, akými sú formovanie hlavnej postavy, spôsob a štýl skazovej výpovede či jej kompozíciu. Zdôrazňuje, že rozprávač vystupuje v skaze často v úlohe priameho svedka, účastníka naratívnych udalostí a sprievodcu vlastných životných peripetií. Preto je u autorky

1 KOSÁKOVÁ, D.: *Podoby skazu. K jedné linii moderní prozaické tvorby*. Praha: Filozofická fakulta UK v Praze, 2019, s. 34.

v tejto časti publikácie v centru pozornosti „... *narativní gesto vypravěče a s tím spojené uspořádání dalších složek vyprávění a vyprávěčských specifik*“.² Avšak, ako zdôrazňuje, „... *nabízejí se ale i další možnosti rozboru: problematika situovanosti subjektu, ztvárnění vypravěčovy minulosti, povaha činu a jednání, status události jako faktu hodného zaznamenání či zachycení celku zkušenosti*“.³

Na materiáli ruskej literatúry (Avvakum, N. V. Gogoľ, M. M. Zoščenko, V. V. Jerofejev a iní) sleduje autorka vývojovú líniu skazu kontinuálne a systematicky, poukazuje na možnosti aplikácie naratívnej stratégie skazu v praxi. Paralely úspešne nachádza aj u vybraných autorov českej literatúry (B. Hrabal, L. Vaculík), no tie sú viac-menej výberové a slúžia len k dokresleniu niektorých významných vývojových medzníkov opisovaných v publikácii. Sama autorka sa neprikláňa ani k jednej opisovanej formulácii skazu v publikácii, ostáva nestranná a berie na seba úlohu pozorovateľky, ktorá komentuje videné bez toho, aby dávala nejaké zastrešujúce hodnotiace stanovisko. Dodáva, že problematika skazu má ešte aj dnes čo ponúknuť a jej vymedzenie nie je doteraz definitívne.

Záverečnú časť publikácie tvorí resumé v anglickom i ruskom jazyku. Súčasťou je pomerne obsiahly zoznam literárnych zdrojov. Autorka tak zároveň zoznamuje recipienta s tematicky zameranou literatúrou, vhodnou pre ďalšie štúdium naratívnej stratégie skazu, ktorá, ako vyplýva z publikácie, nezasahuje len do izolovaných oblastí literárnej teórie, ale dotýka sa najaktuálnejších problémov súčasnej literárnej tvorby, napr. „... *úvahami o transponování látky, o oproštění od vykalkulované a vypointované fabule, svým směřováním k oblasti dokumentu*“.⁴

Premyslená štruktúra textu a ucelenosť podávaných informácií robí z publikácie vhodného sprievodcu v kontexte česko-slovenského skúmania problematiky stratégie skazu, ktorá dnes vyvoláva nové otázky i výzvy a zároveň ponúka ďalšie možnosti práce s textom.

Igor Cintula

Literatúra:

KOSÁKOVÁ, D.: *Podoby skazu. K jedné linii moderní prozaické tvorby*. Praha: Filozofická fakulta UK v Praze, 2019. 230 s. ISBN 978-80-7308938-2.

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-SA 4.0 International license terms and conditions (<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>>). This does not apply to works or elements (such as images or photographs) that are used in the work under a contractual license or exception or limitation to relevant rights.

2 Tamže, s. 103.

3 Tamže.

4 Tamže, s. 206.